

УДК 72.01:711(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/2415-8151.2026.39.16>

АНОНІМНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ДИЗАЙН: СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ ТА ВИКЛИКИ ПОВОЄННОЇ РЕКОНСТРУКЦІЇ

Антоненко Ігор Володимирович¹, Вишнеvsька Олена Вячеславівна²

¹ старший викладач кафедри дизайну інтер'єру і меблів,
Київський національний університет технологій та дизайну, Київ, Україна,
e-mail: tonn7171@gmail.com, orcid: 0000-0002-5762-1401

² доцент кафедри дизайну інтер'єру і меблів,
Київський національний університет технологій та дизайну, Київ, Україна,
e-mail: vishnevskav@kntud.com.ua, orcid: 0000-0002-8579-6778

Анотація. Розглянуто об'єкти міської вернакулярної культури, що є результатом використання знань та умінь місцевих жителів. Вони поєднують у собі традиційні (народні) технології та локальний досвід повсякденного життя у конкретному архітектурному ландшафті. Більшість імен творців подібних об'єктів найчастіше залишаються невідомими. Висвітлено питання авторської анонімності через призму постмодерних студій, місцевих субкультур та концепцій 1990-х років, методів формування семіотичних та знакових систем для виділення візуальної репрезентації міської ідентичності, а також крізь вирішення завдань повоєнної української реконструкції.

Мета: виявити особливості формування анонімного українського дизайну та визначити його роль у процесі повоєнної реконструкції міських просторів.

Методологія. Використано культурно-географічний та урбаністичний аналіз, порівняльне вивчення вернакулярних та професійних практик, а також інтерпретацію сучасних архітектурних проєктів та міжнародних виставкових кейсів.

Результати. Встановлено, що анонімний дизайн в Україні є результатом самоорганізації міських спільнот та відображає демократизацію архітектурного середовища. У повоєнний період він відбуватиметься у двох формах: традиційній, що спирається на етнічній спадщині і локальних будівельних практиках, та екстремній, що пов'язана з відновленням житла у прифронтових регіонах. Аналіз прикладів тактичного урбанізму, сквоттерських ініціатив та креативних хабів демонструє, що анонімний дизайн стає інструментом культурної адаптації та соціальної інтеграції. Він сприяє формуванню нової ідентичності міста, що ґрунтується на колективній участі, використанні місцевих матеріалів та гнучкій архітектурній логіці.

Наукова новизна: систематизовано феномен анонімного дизайну як ключового елемента української урбаністики періоду післявоєнної реконструкції.

Практична значущість. Результати можуть бути використані у розробці стратегій відновлення міст України, інтеграції вернакулярних практик у професійний дизайн та формуванні сталої архітектурної політики.

Ключові слова: міський вернакуляр, дизайн, артспільноти, андеграундні субкультури, тактичний урбанізм, інсталяція.

ВСТУП

У 1990-х роках на пострадянському просторі традиційний поділ культури на «високу» та «народну» доповнився терміном «масова», що мало негативний відтінок у визначенні «низького смаку». Англо-американська школа змінила риторичку, замінюючи термін на визначення «популярна», відокремлюючи справжнє та субкультурне від комерційного. Гіпермодерн остаточно зруйнував кордони між високою та низькою культурою, впливаючи на засоби глобалізації та взаємопроникнення фінансової та інтелектуальної діяльності [13].

Для визначення окремих дизайнерських практик урбанізованого суспільства почали використовуватися терміни «вернакуляр», «вернакулярний» (від лат. *vernaculus* – місцевий, домашній). Західне трактування слова «вернакуляр» означає «висловлене мовою рідної місцевості». У контексті архітектури та дизайну – поширені прийоми, декоративні особливості та матеріали певного часового періоду, регіону чи групи людей; засіб чи спосіб висловлювання, який відбиває місцеві традиції та стилі [35]. Вернакулярна культура акцентується на «ситуативній», структурованій поведінці урбанізованих жителів, привертає увагу до «повсякденної» культури груп відповідно до певних місць та ситуацій. Робиться акцент на очевидній відмінності визначення «вернакулярне» від «народного» та «субкультурного», пропонується доповнити цим терміном вивчення компонентів складних культур, особливо в таких дисциплінах, як архітектура та дизайн [26]. Актуальність дослідження визначається необхідністю пошуку стійких моделей формування та відновлення міського середовища, що враховують як традиційні форми, так і здатні адаптуватися до екстрених умов та нових викликів.

АНАЛІЗ ПОПЕРЕДНІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Сучасні дослідження засвідчують, що вернакулярна архітектура та анонімний дизайн стають ключовими інструментами для сталого розвитку та майбутньої післявоєнної реконструкції. У систематичному огляді Зонг Дж. показано, що вернакулярні практики ефективно адаптуються до кліматичних викликів та екологічних обмежень, формуючи стійкі моделі житла й міських просторів [40]. Фуентес Пардо Х. М. акцентує увагу на глобальних тенденціях та викликах, пов'язаних з інтеграцією традиційних форм у сучасну архітектуру, включаючи питання культурної ідентичності та збереження локальних матеріалів [23].

Українські дослідники Зосим С. та Ніколаєнко В. зазначають, що збереження національних традицій архітектури відіграє важливу роль у відновленні зруйнованих міст та сіл. Їхня робота демонструє, що вернакулярні практики можуть бути інтегровані у професійну архітектуру, зберігаючи культурну специфіку та посилюючи соціальну стійкість [39]. У міжнародному контексті проєкти Architecture for Change показують, як поєднання параметричного урбан-дизайну та вернакулярної спадщини формує стійкі моделі житла, адаптовані до кризових умов [20]. Дослідження Наороз Братен Л. розглядає тактичний урбанізм як частину концепції «відкритого міста», що дозволяє гнучко реагувати на соціальні виклики [31].

Практична реалізація тимчасових інтервенцій у міському просторі відображена у проєкті PopUpUrbanSpaces, який демонструє, як цифрові кампанії та малі ініціативи трансформують міське середовище та створюють нові форми взаємодії мешканців [33]. У роботі Юсефі Б. та Гораші С. тактичний урбанізм представлений як стратегія майбутнього міста, здатна поєднувати локальні ініціативи та професійні підходи [38].

В українському контексті звіти Transatlantic Dialogue Center та CEPР наголошують на необхідності комплексного підходу до реконструкції, де локальні ініціативи поєднуються з міжнародною підтримкою. Ці дослідження фіксують важливість децентралізації, участі громад та інтеграції вернакулярних практик до державних програм відновлення [22; 30].

Таким чином, аналіз попередніх досліджень показує, що сучасна архітектурна наука розглядає вернакуляр та анонімний дизайн як стратегічні інструменти для регулювання сталого розвитку та проведення післявоєнної реконструкції країни. Міжнародні та українські дослідження сходяться на тому, що саме поєднання локальних традицій, тактичного урбанізму та інноваційних підходів формує основу для майбутнього відновлення та розвитку міських просторів.

МЕТА

Мета статті полягає у виявленні специфіки формування анонімного українського дизайну та визначенні його ролі у повоєнній реконструкції міських просторів. Для її досягнення передбачено аналіз традиційних та екстрених форм вернакуляра; дослідження їхньої взаємодії з професійною архітектурою; оцінка впливу на культурну міську ідентичність; визначення практичних стратегій їхньої інтеграції у повоєнну реконструкцію.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Сучасна культурна географія вивчає не лише реальні, а й ментальні простори – міфичні та вернакулярні. Реальні райони визначаються об'єктивними характеристиками, тоді як ментальні пов'язані із суб'єктивною реальністю, закріпленою у суспільній свідомості. Кордони цих просторів доволі умовні і часто перетинаються. Розвиток вернакулярних районів залежить від їхнього креативного потенціалу, де творчість сприймається як колективний процес.

Цілісність суспільного середовища не забезпечується окремими спорудами чи локальними елементами дизайну. Вона формується в контексті людських стосунків та демонстративності. Архітектурний дизайн та міський ландшафт стають культурно-мистецькими формами завдяки постійній презентаційній функції [27].

У постмодернізмі архітектурний дизайн визначався як «виробництво суб'єктивності» [36]. Синтез професійних та непрофесійних принципів виглядав природним, а анонімний дизайн став естетизацією повсякденності поза полем мистецтва. Його об'єкти відрізнялися поетичністю, близькістю до природи та акцентом на деталях. Дворове середовище набувало естетичної цінності та відображало автентичність локальних практик.

Для практикуючих дизайнерів анонімні об'єкти втілювали одночасно доцільність та спонтанність. Їхнє сприйняття пов'язувалося з феноменом простоти, в якій вгадувалися «пластичні особливості споруд майбутнього» [34]. Постмодернізм відмовився від жорстких програм, спираючись на плюралістичний підхід та звернення до народних традицій. Особлива увага приділялася семантичним кодам вернакулярного дизайну, адаптованим у концепціях ретроспективізму,

невернакулярних та контекстуальних течій [24].

Демократизація міського середовища відбувалася через розширення повноважень городян та реструктуризацію соціальних зв'язків. Право на участь у «формуванні образу рідного міста» складалося з права на проживання, права на виробництво та адаптацію простору для різних культурних груп (бізнес-партнерів, ініціативних спільнот, громадських об'єднань), сформованих новими культурними практиками, що було демонстрацією нового стандарту урбанізму.

На тлі посилення особистого компонента та колективної активності зріс інтерес до міського вернакуляра. Він виражався у зверненні до автентичних форм та визнання «саморобного» (DIY) дизайну – малих архітектурних форм, фасадного декору, прибудов, балконів. Ці тенденції одночасно відображали екологічний підхід та лібералізацію естетики, але також призводили до профанації професії та розмиття семантики [17].

Поняття «архітектура Ad hoc» акцентувало самоорганізовані рішення, специфічні для конкретних завдань. Такий дизайн не вимагав інфраструктури та формувався з доступних елементів, адаптуючись до умов. На практиці це виявлялося у повазі до автохтонності, географії та культурних контекстів.

Інтерес до анонімної забудови закріпився в Хартії з вернакулярної спадщини, прийнятої ІКОМОС у 1999 р. (Мехіко). Вона визначила ознаки вернакулярної архітектури: 1) методи будівництва; 2) регіональні особливості довкілля; 3) узгодженість стилю, форми і виду, застосування типів будівель, що історично склалися; 4) використання традицій; 5) ефективне реагування на навколишні обмеження; 6) застосування народних будівельних систем та ремісничих умінь [32] (рис. 1).

а)

б)

Рис. 1. Облаштування мешканцями порожніх паркувань паркової зони у Львові (а); часткове перекриття вулиці у центрі Львова з метою створення кафе у «пішохідній зоні» (Pop-up Cafe) (б) [19]

Одним із маркерів міського вернакуляра стала джентрифікація, що ініціювалася артспільнотами та творчим класом. Поняття «інклюзивне місто» мало технократичне значення, забезпечуючи рівний доступ до просторів різних соціальних груп для подолання культурних порожнеч. Його носіями були хіпстерські кола, які вводили провокативність та складну семантику [21].

Міські простори перетворювалися на єдиний репрезентаційний майданчик. Рух відвоювання простору у невеликих масштабах визначався як «тактичний урбанізм»: Park(ing) Day – створення тимчасових паркінгів; chairbombing – розміщення саморобних стільців; едбастинг – видалення непотрібних конструкцій; кемпінг – тимчасове використання публічних просторів; соціальні артінтервенції – стріт-арт, мурали, інсталяції, акції та перформанси та ін. (рис. 2) [17].

Протестні маніфестації субкультур породили в урбаністичному полі 1990-х років феномен «карнавальної» культури. Сучасні карнавали звичайно поділяють на три групи: 1) *автентичні*, що зберегли формальні ознаки, але втратили сакральний зміст і перетворилися на комерційні видища; 2) *трансплантовані*, що поєднали чужі

форми з місцевими традиціями, що сприяло відродженню сакральної складової; 3) *запозичені*, де сакральні основи повністю відсутні та свято стає театралізованим копіюванням [12]. Дослідники також виділили *мобільні* (фестивальні практики з авторським дизайном), *комерційні* (естетизація малого бізнесу) та *креативні* форми, засновані на безкорисливій ініціативі та селфі-брендингу [8; 34].

Значну частину креативної економіки становили кластери, хаби та артінкубатори, розміщені в ревіталізованих промзонах або занедбаних будинках. Вони включали виставкові та шоурум-простори, театральні та кіномайданчики, навчальні аудиторії, фуд-зони та майстерні [1]. Деякі виникали на базі сквотів (рис. 3). Сквоттерство набуло політизованої форми в епоху хіпі та контркультури, коли захоплені будівлі перетворювалися на автономні соціокультурні простори.

Громадські погляди учасників сквоттерського руху варіювалися, виходячи з індивідуальності кожної особи та колективу, наприклад, у київському Squat 17b (рис. 4). Їх функції включали проживання, розвиток альтернативного мистецтва та політичну активність [4].

Рис. 2. Домашні меблі в кафе як приклад тактичного урбанізму в м. Полтава (а) [15], лавка з піддонів, приклад дешевого тактичного урбанізму (chairbombing) у м. Чернігів (б) [9]; невикористана міська територія волонтерського центру «Блокпост Підкова» у м. Вінниця (Build the Better Block) (в) [18]

a)

б)

в)

Рис. 3. Сквот «Садик» у м. Київ на Подолі (точну адресу учасники не розголошували) [14]

а)

б)

в)

Рис. 4. Squat 17b; м. Київ, вул. Терещенська 17б [14]

В Україні сформувалася «південна альтернатива» у сфері концептуального мистецтва. «Нова хвиля» визначалася як «незворотня школа трансавангардного напрямку» [2]. У Києві виник скелет майбутнього сквоту «Паризька комуна» (вул. Харченко Є.) [10]. Модель реконструкції занедбаних об'єктів стали називати «ревіталізацією», ентузіасти орендували частину колишніх підприємств та організовували малий бізнес (наприклад, клуб «Closer» на території стрічкоткацької фабрики на Подолі) (рис. 5).

Існують приклади того, як власник перетворював промисловий об'єкт на багатофункціональний «Creative Hub» для організаційного бізнес-розвитку у сфері культури та творчих індустрій (нетворкінг). Наприклад колишній ДШК нині став арт-заходом «Платформа». Інший приклад: завод ізоляційних матеріалів перетворився на арт-простір «Ізоляція» та функціонував як культурний центр IZONE (рис. 6, 7) [16].

У Чернівцях, Луцьку, Івано-Франківську, Тернополі культурні кола поєднувалися навколо літературних та урбаністичних фестивалів. Видовища (як у центрі міст, так і на периферії) демонстрували нові маркери вернакулярної культури, як у вигляді «привласнення» просторів (дворів), перетворюючи їх у своєрідні музеї просто неба (рис. 8), так

і індивідуальні, міфологізуючи місцевих неординарних персонажів.

Перехід до постіндустріальної епохи сприймався як протидія індустріальному середовищу. Найбільш поширеним прийомом стало контрастне зіставлення екстер'єру та інтер'єру. Інтер'єри хай-тек будувалися на контрасті з архітектурою будівлі та акцентували її історичну цінність. Демократичні настанови модернізму поєднувалися з постмодерністською «всеїдністю». Ідеї відкритості виражались у прозорих просторах зі склом та пластиком. Світло ставало самостійним засобом, який підтримувався відбиваючими площинами та світлими меблями. Виробничі цехи перетворювалися на майстерні та виставкові зали. Принцип «чесності» матеріалу втілювався у відкритій цегляній кладці та незамаскованих комунікаціях.

Радикальним нововведенням стало усвідомлене виділення «споживчого» простору. В анонімному дизайні продукт розглядався як результат колективного зусилля без авторства, що скасовувало процесуальну ієрархію, дозволяючи «творити» на рівних. Концепція співвідносилася з ідеями колективного інтелекту П. Леві [28]. Ключову роль відігравав бриколаж – комбінування готових образів без прямого авторського втручання [29]. Серію колажів «Combines» Р. Раушенберга, яка не

а)

б)

в)

Рис. 5. Клуб «Closer»; м. Київ, вул. Нижньоюрківська, 31[5]

а)

б)

в)

Рис. 6. Фонд культурних ініціатив «ІЗОЛЯЦІЯ»; м. Київ, вул. Набережно-Лугова, 8; територія ремонтно-суднобудівного заводу [6]

а)

б)

в)

Рис. 7. Арт-завод «Платформа»; м. Київ, вул. Гніздовського Я., 1-А [11]

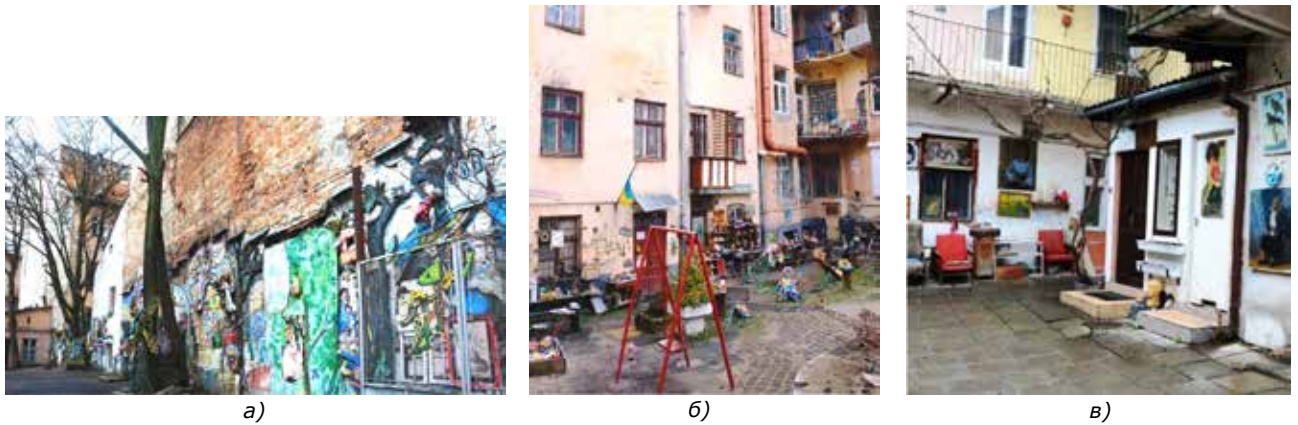

Рис. 8. Приклади перетворення дворів: Театру Юного Глядача, м. Львів, вул. Гнатюка 11; худ. Божинов М., Георгієва В. (Болгарія); майстриня ярнбомбінгу Городницька Б. (а); загублених іграшок м. Львів, вул. Князя Лева 3; автор колекції – мешканець будинку Глушковський В. (б); двір-музей СРСР у м. Львів, вул. Князя Лева 2; автори – мешканці будинку (в) [3]

орієнтована на унікальність особистості та поєднує «культурні уламки» (живопис, фотографії, тканини та побутові предмети), – можна вважати прообразом анонімного дизайну [25].

Сучасний анонімний дизайн досліджує хаотичні, але функціональні рішення городян, які формують нову ідентичність міста. Він прагне уникнути помилок масштабних державних проєктів, пропонуючи «живу» архітектуру, що самоорганізується. Для цього потрібна децентралізація, участь громад, цифрові інструменти та інноваційні матеріали.

У повоєнній українській реконструкції вернакуляр розглядається як ключовий інструмент інтеграції місцевого досвіду та низових ініціатив до професійної практики. Підхід зміщує акцент з «глобального творця» на «системного мислителя», що створює умови для розвитку структур, що самоорганізуються. Сучасні проєкти відновлення (наприклад, зазначені на World Architecture Festival 2025) використовують місцеві матеріали та текстури, які допомагають будівлям гармонійно вписуватись у ландшафт [37].

На 19-му Міжнародному архітектурному бієналі український павільйон «DAKH (ДАХ): Vernacular Hardcore» дозволив поглянути на вернакуляр не лише як на базис народної архітектури, а й на живу форму опору та відродження (рис. 9).

Проєкт запрошував досліджувати форми інтелекту, які допомагають адаптуватися до нових викликів – як для спільнот, так і навколишнього середовища. Було представлено АІ-аватар архітектора та етнографа Т. Косміної. Багаторічне дослідження щодо селянських будинків було систематизовано у масштабному «Атласі традиційного народного житла»,

який картографував локальні етнографічні та будівельні практики України (рис. 10). Дослідження лягло основою концептуальної проєктної ідеї Б. Косміної – онучки етнографа.

Тематика українських павільйонів останніх років залишається незмінною: війна, відновлення та адаптація до криз. Проєкт 2024 р. «Плетіння сіток», представлений на фабриці Le Corderie di Arsenale (див. рис. 11), включав три компоненти: фільм Ревковського Д. та Рачинського А. «Цивільні. Вторгнення»; інсталяцію Бучацької К. «Щирі вітання»; відеороботу Достльових А. та Л. «Comfort Work». Болючі точки системно артикулюються в роботах дизайнерів, архітекторів та кураторських груп.

Вернакуляр на бієналі 2025 року трактувався у традиційному сенсі – «архітектура без архітекторів», спираючись на етнічні практики будівництва дахів, досліджені

Рис. 9. Загальний вигляд українського павільйону DAKH (ДАХ): Vernacular Hardcore у залі Арсенале, 2025 р. [7]

Рис. 10. Зображення з архіву «Атлас українського традиційного житла», покриття даху соломкою, Київщина, 1911 р. [7]

Рис. 11. Частина проекту «Плетіння сіток» (процес візуалізації інсталяції «Щирі привітання» Бучацької К.), 2024 р. [7]

в «Атласі традиційного народного житла». Одночасно була присутня апеляція до стихійної вернакулярної архітектури в контексті війни та відновлення. Тобто йшлося про два типи вернакуляра: традиційний та екстремний, з посиланнями на діяльність таких проєктів, як «Лівий берег» і KHARPP, що відновлюють будинки в прифронтових регіонах [7].

ВИСНОВКИ

У результаті дослідження було визначено роль анонімного українського дизайну у повоєнній реконструкції як ключового інструменту інтеграції локальних ініціатив у професійну архітектурну практику, що формуватиме нові підходи до проектування. Його специфіка полягає у поєднанні традиційних етнічних підходів із сучасними методами екстреного відновлення житла, що сприятливо вплине на якість дизайнерських рішень у період українського оновлення. Результати дослідження дозволяють рекомендувати розробку методики включення вернакулярних дизайнерських практик до державних програм реконструкції, а також їх використання як засобу формування нової культурної ідентичності. Перспективи подальших досліджень

полягають у порівнянні українського досвіду анонімного дизайну з міжнародними практиками, аналізі його впливу на професійну дизайнерську освіту та розробці моделей інтеграції у стратегії сталого розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

- [1] Антоненко І.В. Феномен «сквотингу» як засіб розвитку креативної індустрії України. *Fundamental and applied research in the modern world*. Abstracts of the 7th International scientific and practical conference. BoScience Publisher. Boston, USA. 2021. С. 201–211. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2021/02/FUNDAMENTAL-AND-APPLIED-RESEARCH-IN-THE-MODERN-WORLD-17-19.02.21.pdf> (дата звернення: 30.12.2025).
- [2] Баршинова О. (упоряд.). Українська нова хвиля. Каталог виставки. Київ : Оранта, 2009. 224 с.
- [3] Бойченко Н. Топ-7 оригінальних львівських двориків. 28.01.2015. URL: <https://photo-lviv.in.ua/top-7-oryhinalnyh-lvivskyyh-dvorykiv/> (дата звернення: 18.02.2026).
- [4] Вишеславський Г. Нонконформізм: Андеграунд та «неофіційне мистецтво». *Художня культура: актуальні проблеми*. Київ: Вид. Дім А+С, 2006. Вип. 3. С. 171–198.
- [5] Грищенко І. Ще ближче: історія арт-центру Closer, який ледь не закрили. 24.02.2016. URL: <https://bzh.life/ua/gorod/esche-blizhe-istoriya-art-tsentra->

closer-kotoryy-chut-ne-zakryli/ (дата звернення: 18.02.2026).

[6] Діденко В. Що таке Ізоляція та IZONE? 04.06.2024. URL: <https://www.ukrainer.net/izone/> (дата звернення: 18.02.2026).

[7] Дмитрук С. Між дахом і землею. DAKH: Vernacular Hardcore як голос української відбудови. *Pragmatika*, 26.05.2025. URL: <https://pragmatika.media/mizh-dakhom-i-zemleiu-dakh-vernacular-hardcore/> (дата звернення: 30.12.2025).

[8] Достлева Л. Між вогнем і вогнем: карнавал і самоекзотизація як експортна стратегія. *Korydor*, 18.10.2019. URL: <https://korydor.in.ua/ua/mizh-vognem-i-vognem> (дата звернення: 12.12.2025).

[9] Кириченко С. Що таке «тактичний урбанізм» і як він може допомогти Чернігову. 06.09.2021. URL: <https://www.0462.ua/news/3198338/so-take-takticnij-urbanizm-i-ak-vin-moze-dopomogti-cernigovu> (дата звернення: 18.01.2026).

[10] Клименко О. «Паризька комуна»: феномен часу змін та раптової свободи. *Образотворче мистецтво*. 2013. № 2. С. 26–28.

[11] Коцан К. Арт-завод Платформа в Києві працює як креативний кластер. 18.05.2022. URL: <https://bzh.life/ua/mesta-i-veshi/art-zavod-platforma-v-kyevi-zaprasyuvav-yak-kreativnij-klaster/> (дата звернення: 18.01.2026).

[12] Куцак С. Карнавал як явище святкової культури в сучасному світі. *Notes on Art Criticism*. 2019. № 35. С. 54–60. DOI: <https://doi.org/10.32461/181418>.

[13] Лютий Т. Масова і популярна культура: проблема демаркації. *Наукові записки НАУКМА. Філософія та релігієзнавство*. 2019. Т. 3. С. 85–99.

[14] Ми тут живемо. Найвідоміші сквоти Києва. 14.08.2021. URL: <https://nv.ua/ukr/kyiv/skvoti-kiyeva-vid-parkomuni-olegivskoji-bzh-art-do-17b-hayata-sadka-i-arksquat-kudi-piti-50112810.html> (дата звернення: 18.01.2026).

[15] Печенюк А. Полтава: куди піти, що подивитися та де смачно поїсти. 10.03.2023. URL: <https://dovkola.media/poltava-kudy-pity-shchopodyvytysia-ta-de-smachno-poisty/> (дата звернення: 18.01.2026).

[16] Салій Ю., Кайдан Т. Від сквотів до хабів: звідки береться креативна економіка. *Українська правда. Життя*, 21.10.2015. URL: <http://life.prawda.com.ua/culture/2015/10/21/202073/> (дата звернення: 29.11.2025).

[17] Семененко А. Стилистичний дискурс сучасного урбанізму. *Research and methodological works of the National Academy of Visual Arts and Architecture*. 2022. № 31. С. 26–34. DOI: <https://doi.org/10.33838/naoma.31.2022.26-34>

[18] Тактичний урбанізм та чи можливо застосувати його у Вінниці. 25.12.2018. URL: <https://www.myvin.com.ua/news/2959-taktychnyi-urbanizm-ta-chy-mozhlyvo-zastosuvaty-yoho-u-vinnytsi> (дата звернення: 18.01.2026).

[19] Тактичний урбанізм у Львові. Що прийняв виконком міста і як це працюватиме. 28.07.2020. URL: <https://novobudovy.com/novyny/analytika/547-taktychnyi-urbanizm-u-lvovi-shcho-pryiniav-vykonkom-mista-i-iaak-pratsiuvatyme> (дата звернення: 18.01.2026).

[20] *Architecture for Change: Parametric Urban Design, Vernacular Heritage Conservation, and Resilient Housing Solutions*. ArchDaily, 2025. URL: <https://www.archdaily.com/architecture-for-change> (дата звернення: 29.12.2025).

[21] Debord G.-E. *Introduction to a Critique of Urban Geography*. Les Lévres Nues, 1955. № 6. URL: <http://library.nothingness.org/articles/4/en/display/2> (дата звернення: 25.12.2025).

[22] Eichengreen B., Rashkovan V. *Completing Ukraine's reconstruction architecture*. CEPR VoxEU, 2025. URL: <https://cepr.org/ukraine-reconstruction-architecture> (дата звернення: 29.12.2025).

[23] Fuentes Pardo J.M. *Challenges and current research trends for vernacular architecture in a global world: A literature review*. *Buildings*. 2023. Vol. 13, Iss. 1. Article 162. DOI: <https://doi.org/10.3390/buildings13010162>.

[24] Jencks C.A. *The New Paradigm in Architecture. The Language of Post-Modernism*. New Haven; London : Yale University Press, 2002.

[25] Krauss R. *Rauschenberg and the Materialized Image*. *October Files*, Iss. 4. London: MIT Press, 2002. С. 39–57.

[26] Lantis M. *Vernacular Culture*. *American Anthropologist*. 1960. № 62. p. 202–216.

[27] Lefebvre H. *Le droit à la ville*. 3-е вид. Paris: Economica-Anthropos. 2015. 135 p.

[28] Levy P. *Collective Intelligence: Mankind's Emerging World in Cyberspace*. Cambridge: Perseus Books, 1999.

[29] Levi-Strauss C. *Первісне мислення*. Пер. з фр. С. Йосипенка. Київ: Український Центр духовної культури, 2000. 324 с. ISBN 966-7276-76-7.

[30] Motrenko A., Sydorenko D. *Building Back Better: A Comprehensive Look at Post-War Reconstruction of Ukraine*. Transatlantic Dialogue Center, 2024. URL: <https://tdcenter.org/building-back-better> (дата звернення: 28.12.2025).

[31] Naoroz Bråten L. *Temporary temporariness? The (mis)use of tactical urbanism from the 'open city' framework*. *Urban Studies*. 2024. Vol. 62, No. 5. P. 809–827. DOI: <https://doi.org/10.1177/00420980241263436>.

[32] *Our Common Future: Report of the World Commission on Environment and Development*. Oxford: Oxford University Press, 1987. 383 p. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf> (дата звернення: 27.12.2025).

[33] *PopUpUrbanSpaces Baseline Study*. Interreg CENTRAL EUROPE, 2023. URL: <https://www.interreg-central.eu/pop-up-urban-spaces> (дата звернення: 29.12.2025).

[34] Rudofsky B. *Architecture Without Architects*. New York: Doubleday, 1963.

[35] *Vernacular*. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/vernacular> (дата звернення: 09.12.2025).

[36] Wallenstein S.O. *Architecture, Critique, Ideology: Writings on Architecture and Theory*. Stockholm: Axl Books, 2016.

[37] *World Architecture Festival*. 2026. URL: <https://www.worldarchitecturefestival.com/WAF2026/en/page/home> (дата звернення: 30.12.2025).

[38] Yousefi B.H., Ghorashi S.S. A tactical strategy for the future city! // Mehan A. (Ed.). After oil: A comparative analysis of oil heritage, urban transformations, and resilience paradigms. Cham : Springer Nature, 2025. P. 413–434. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-031-92188-9_21.

[39] Zosim S., Nikolaienko V. Preservation of national traditions of Ukrainian architecture during the reconstruction of destroyed cities and villages in the post-war period. *International Journal of Conservation Science*. 2024. Vol. 15, SI1. P. 221–234. DOI: <https://doi.org/10.36868/IJCS.2024.SI.18>.

[40] Zong J., Wan Mohamed W.S., Jaafar M.F.Z., Ujang N. Sustainable development of vernacular architecture: A systematic literature review. *Journal of Asian Architecture and Building Engineering*. 2025. Vol. 24, No. 5. P. 3558–3574. DOI: <https://doi.org/10.1080/13467581.2024.2399685>

REFERENCES

[1] Antonenko, I. V. (2021). Fenomen "skvotyynu" yak zasib rozvytku kreatyvnoi industrii Ukrainy [The phenomenon of "squatting" as a means of developing Ukraine's creative industry]. *Fundamental and applied research in the modern world. Abstracts of the 7th International scientific and practical conference. BoScience Publisher. Boston, USA*. P. 201–211. Retrieved from: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2021/02/FUNDAMENTAL-AND-APPLIED-RESEARCH-IN-THE-MODERN-WORLD-17-19.02.21> [in Ukrainian].

[2] Barshynova, O. (Ed.). (2009). Ukrainska nova khvyliia. Kataloh vystavky [Ukrainian New Wave. Exhibition catalogue]. Kyiv: Oranta. [in Ukrainian].

[3] Boichenko, N. (2015, January 28). Top-7 oryhnalnykh lvivskykh dvorykiv [Top-7 original courtyards of Lviv]. Retrieved from <https://photo-lviv.in.ua/top-7-oryhnalnyh-lvivskyh-dvorykiv/> [in Ukrainian].

[4] Vysheslavskyyi, H. (2006). Nonkonformizm: Andegrund ta "neofitsiine mystetstvo" [Nonconformism: Underground and "unofficial art"]. *Khudozhnia kultura: aktualni problemy*, 3, 171–198. Kyiv: Vyd. Dim A+S. [in Ukrainian].

[5] Hryshchenko, I. (2016, February 24). Shche blyzhche: istoriia art-tsentru Closer, yakyi led ne zakryty [Even closer: The history of the Closer art center, which almost closed]. Retrieved from <https://bzh.life.ua/gorod/esche-blizhe-istoriya-art-tsentra-closer-kotoryy-chut-ne-zakryty/> [in Ukrainian].

[6] Didenko, V. (2024, June 4). Shcho take Izoliatsiia ta IZONE? [What is Izolyatsiia and IZONE?]. Retrieved from: <https://www.ukrainer.net/izone/> [in Ukrainian].

[7] Dmytruk, S. (2025, May 26). Mizh dakhom i zemleiu. DAKH: Vernacular Hardcore yak holos ukrainskoi vidbudovy [Between roof and ground. DAKH: Vernacular Hardcore as the voice of Ukrainian reconstruction]. *Pragmatika*. Retrieved from: <https://pragmatika.media/mizh-dakhom-i-zemleiu-dakh-vernacular-hardcore/> [in Ukrainian].

[8] Dostlieva, L. (2019, October 18). Mizh vohnem i vohnem: karnaval i samoekzotyziatsiia yak eksporna stratehiia [Between fire and fire: carnival and self-exoticization as an export strategy]. *Korydor*. Retrieved

from: <https://korydor.in.ua/ua/mizh-vognem-i-vognem> [in Ukrainian].

[9] Kyrychenko, S. (2021, September 6). Shcho take "taktychnyi urbanizm" i yak vin mozhe dopomohty Chernihovu [What is "tactical urbanism" and how it can help Chernihiv]. Retrieved from <https://www.0462.ua/news/3198338/so-take-takticnij-urbanizm-i-ak-vin-moze-dopomogti-cernigovu> [in Ukrainian].

[10] Klymenko, O. (2013). "Paryzka komuna": fenomen chasu zmin ta raptovoi svobody ["Paris Commune": The phenomenon of a time of change and sudden freedom]. *Obrazotvorche mystetstvo*, 2, 26–28 [in Ukrainian].

[11] Kotsan, K. (2022, May 18). Art-zavod Platforma v Kyievi pratsiuie yak kreatyvnyi klaster [Art-zavod Platforma in Kyiv works as a creative cluster]. Retrieved from: <https://bzh.life.ua/mesta-i-veshi/art-zavod-platforma-v-kyievi-zapraczyuvav-yak-kreatyvnij-klaster/> [in Ukrainian].

[12] Kutsak, S. (2019). Karnaval yak yavyshe sviatkovoi kultury v suchasnomu sviti [Carnival as a phenomenon of festive culture in the modern world]. *Notes on Art Criticism*, 35, 54–60. <https://doi.org/10.32461/181418> [in Ukrainian].

[13] Liutyi, T. (2019). Masova i populiarna kultura: problema demarkatsii [Mass and popular culture: The problem of demarcation]. *Naukovi zapysky NaUKMA. Filosofii ta relihiieznavstvo*, 3, 85–99 [in Ukrainian].

[14] NV.ua. (2021, August 14). My tut zhyvemo. Naividomishi skvoty Kyieva [We live here. The most famous squats of Kyiv]. Retrieved from <https://nv.ua/ukr/kyiv/skvoty-kyieva-vid-parkomuni-olegivskoji-bzh-art-do-17b-hayata-sadka-i-arksquat-kudi-piti-50112810.html> [in Ukrainian].

[15] Pecheniuk, A. (2023, March 10). Poltava: kudy pity, shcho podyvytysia ta de smachno poisty [Poltava: Where to go, what to see, and where to eat deliciously]. Retrieved from: <https://dovkola.media/poltava-kudy-pity-shcho-podyvytysia-ta-de-smachno-poisty/> [in Ukrainian].

[16] Salii, Yu., & Kaidan, T. (2015, October 21). Vid skvotiv do khabiv: zvidky beretsia kreatyvna ekonomika [From squats to hubs: Where does the creative economy come from]. *Ukrainska Pravda. Life*. Retrieved from: <http://life.pravda.com.ua/culture/2015/10/21/202073/> [in Ukrainian].

[17] Semenenko, A. (2022). Stylistychnyi dyskurs suchasnoho urbanizmu [Stylistic discourse of contemporary urbanism]. *Research and Methodological Works of the National Academy of Visual Arts and Architecture*, 31, 26–34. <https://doi.org/10.33838/naoma.31.2022.26-34> [in Ukrainian]

[18] MyVin. (2018, December 25). Taktychnyi urbanizm ta chy mozhlyvo zastosuvaty yoho u Vinnytsi [Tactical urbanism and whether it can be applied in Vinnytsia]. Retrieved from <https://www.myvin.com.ua/news/2959-taktychnyi-urbanizm-ta-chy-mozhlyvo-zastosuvaty-ioho-u-vinnytsi> [in Ukrainian]

[19] Novobudovy. (2020, July 28). Taktychnyi urbanizm u Lvovi. Shcho pryiniav vykonkom mista i yak tse pratsiuvatyme [Tactical urbanism in Lviv. What the city executive committee adopted and how it will work]. Retrieved from: <https://novobudovy.com/>

novyny/analitika/547-taktychnyi-urbanizm-u-lvovi-shcho-pryiniav-vykonkom-mista-i-iak-pratsiuvatyme [in Ukrainian].

[20] ArchDaily. (2025). Architecture for Change: Parametric Urban Design, Vernacular Heritage Conservation, and Resilient Housing Solutions. Retrieved from: <https://www.archdaily.com/architecture-for-change> [in English].

[21] Debord, G.-E. (1955). Introduction to a critique of urban geography. *Les Lévres Nues*, 6. Retrieved from: <http://library.nothingness.org/articles/4/en/display/2> [in English].

[22] Eichengreen, B., & Rashkovan, V. (2025). Completing Ukraine's reconstruction architecture. CEPR VoxEU. Retrieved from: <https://cepr.org/ukraine-reconstruction-architecture> [in English].

[23] Fuentes Pardo, J. M. (2023). Challenges and current research trends for vernacular architecture in a global world: A literature review. *Buildings*, 13(1), 162. MDPI. <https://doi.org/10.3390/buildings13010162> [in English].

[24] Jencks, C. A. (2002). The new paradigm in architecture: The language of post-modernism. New Haven; London: Yale University Press [in English].

[25] Krauss, R. (2002). Rauschenberg and the materialized image. *October Files*, 4, 39–57. London: MIT Press [in English].

[26] Lantis, M. (1960). Vernacular culture. *American Anthropologist*, 62, 202–216. [in English].

[27] Lefebvre, H. (2015). *Le droit à la ville* (3rd ed.). Paris: Economica-Anthropos. [in English].

[28] Levy, P. (1999). *Collective intelligence: Mankind's emerging world in cyberspace*. Cambridge: Perseus Books. [in English].

[29] Levi-Strauss, C. (2000). *Pervisne myslennia [The savage mind]* (S. Yosypenko, Trans.). Kyiv: Ukrainyskyi Tsentri dukhovnoi kultury. ISBN 966-7276-76-7. [in Ukrainian]

[30] Motrenko, A., & Sydorenko, D. (2024). Building back better: A comprehensive look at post-war reconstruction of Ukraine. Transatlantic Dialogue Center. Retrieved from: <https://tdcenter.org/building-back-better> [in English].

[31] Naoroz Bråten, L. (2024). Temporary temporariness? The (mis)use of tactical urbanism from the 'open city' framework. *Urban Studies*, 62(5), 809–827. <https://doi.org/10.1177/00420980241263436> [in English].

[32] World Commission on Environment and Development. (1987). *Our common future*. Oxford: Oxford University Press. Retrieved from: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf> [in English].

[33] Interreg CENTRAL EUROPE. (2023). PopUpUrbanSpaces baseline study. Retrieved from: <https://www.interreg-central.eu/pop-up-urban-spaces> [in English].

[34] Rudofsky, B. (1963). *Architecture without architects*. New York: Doubleday [in English].

[35] Cambridge Dictionary. (2025). Vernacular. Retrieved from: <https://dictionary.cambridge.org/vernacular> [in English].

[36] Wallenstein, S. O. (2016). *Architecture, critique, ideology: Writings on architecture and theory*. Stockholm: Axl Books [in English].

[37] World Architecture Festival. (2026). Retrieved from: <https://www.worldarchitecturefestival.com/WAF2026/en/page/home> [in English].

[38] Yousefi, B. H., & Ghorashi, S. S. (2025). A tactical strategy for the future city! In A. Mehan (Ed.), *After oil: A comparative analysis of oil heritage, urban transformations, and resilience paradigms* (pp. 413–434). Cham: Springer Nature. https://doi.org/10.1007/978-3-031-92188-9_21 [in English].

[39] Zosim, S., & Nikolaienko, V. (2024). Preservation of national traditions of Ukrainian architecture during the reconstruction of destroyed cities and villages in the post-war period. *International Journal of Conservation Science*, 15(SI1), 221–234. <https://doi.org/10.36868/IJCS.2024.SI.18> [in English].

[40] Zong, J., Wan Mohamed, W. S., Jaafar, M. F. Z., & Ujang, N. (2025). Sustainable development of vernacular architecture: A systematic literature review. *Journal of Asian Architecture and Building Engineering*, 24(5), 3558–3574. <https://doi.org/10.1080/13467581.2024.2399685> [in English].

ABSTRACT

Antonenko I., Vyshnevskya O. Anonymous Ukrainian Design: Specifics of Formation and Challenges of the Post-War Reconstruction

The objects of urban vernacular culture, created through the knowledge and skills of local residents, are considered. They combine traditional (folk) technologies with locally embedded everyday practices within a specific architectural landscape. The issue of authorial anonymity is explored through the lens of postmodern studies, local subcultures, and theoretical concepts of the 1990s, as well as through approaches to the formation of semiotic and sign systems that articulate the visual representation of urban identity and address the challenges of post-war reconstruction in Ukraine.

Purpose. *To identify the peculiarities of the formation of anonymous Ukrainian design and to determine its role in the process of post-war reconstruction of urban spaces.*

Methodology. The study employs cultural-geographical and urban analysis, comparative examination of vernacular and professional practices, as well as interpretation of contemporary architectural projects and international exhibition cases.

Results. It was found that anonymous design in Ukraine results from the self-organization of urban communities and reflects the democratization of the architectural environment. The names of the majority of the creators of such objects usually remain unknown. In the post-war period, it manifests itself in two forms: traditional (based on ethnic heritage and local building practices) and emergency (related to housing restoration in frontline regions). The analysis of examples of tactical urbanism, squatter initiatives, and creative hubs demonstrates that anonymous design becomes an instrument of cultural adaptation and social integration. It contributes to the formation of a new urban identity grounded in collective participation, the use of local materials, and flexible architectural logic.

Scientific novelty. The phenomenon of anonymous design has been systematized as a key element of Ukrainian urbanism in the post-war reconstruction period.

Practical relevance. The results may be applied in the development of strategies for the restoration of Ukrainian cities, the integration of vernacular practices into professional design, and the formation of sustainable architectural policy.

Keywords: urban vernacular, design, art communities, underground subcultures, tactical urbanism, installation.

AUTHOR'S NOTE:

Antonenko Ihor, Senior Lecturer at the Department of Interior and Furniture Design, Kyiv National University of Technologies and Design, Kyiv, Ukraine, e-mail: tonn7171@gmail.com, orcid: 0000-0002-5762-1401.

Vyshnevskya Olena, Associate Professor at the Department of Interior and Furniture Design, Kyiv National University of Technologies and Design, Kyiv, Ukraine, e-mail: vishnevskya.ov@knutd.com.ua, orcid: 0000-0002-8579-6778.

Дата першого надходження статті до видання: 22.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 02.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 24.04.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

